

BOLALAR PSIXIK TARAQQIYOTINI O’RGANISHDA PSIXOLOGIYANI AHAMIYATI

Mamatova Shoxsanam
Andijon davlat pedagogika instituti Aniq fanlar fakulteti
Texnologik ta’lim yo’nalishi 1-kurs 101-guruh talabasi

Annotatsiya. Maqola orqali maktab davridagi bolalarning o’rganish psixologiyasi bo’yicha nazariy ma’lumotlar bilan tanishasiz. Bolalar psixikasini o’rganish bu yillar davomida davom etib kelayotgan jarayon hisoblanadi. Har sinf yoshidagi bolalarning o’z psixologik holati mavjud hisoblanadi.

Kalit so’zlar: psixologiya, maktab, yosh bolalar, Petrovskiy nazariyasi.

Bolalar psixologiyasi - psixologiya fanining alohida tarmog’i bo’lib, bolaning tug’ilganidan to’ etuklik davrida psixik taraqqiyotini, turli yosh davrlardagi bola psixik taraqqiyotining qonuniyatlarini, rivojlanishining turli bosqichlarida bola psixikasiga xos xususiyatlarini o’rganadi..

Bolalar psixologiyasi bola psixikasining taraqqiyoti hamda shaxsiy xususiyatlarining yuzaga kelishiga ta’sir qiluvchi omillarni ham o’rganadi. Bolalar psixologiyasi bu muammolarni hal qilishda mustaqil fan sifatida o’ziga xos vazifalarni hal etmog’i lozim. Bugungi kunda bolalar psixologiyasi fanining oldida bir qancha muhim nazariy va amaliy vazifalarni turadi. Bolalar psixologiyasining nazariy vazifalari uning nazariy muammolarini yechishga qaratilgan.

Chaqaloqlik davri (0-1 yoshgacha); Go’daklik davri (1 oydan -1 yoshgacha); Ilk bolalik davri (1-3 yoshgacha);

Bog’cha yoshi davri (3-7 yoshgacha);

Kichik maktab yoshi davri (7-11 yoshgacha);

O’rta maktab yoshi yoki o’smirlik davri (12-15 yoshgacha); Ilk o’smirlik (maktab, kollej, litsey) davri (15-18 yoshgacha)

Albatta bu davrlarni bir-biridan qat’iyan bir yosh bilan chegaralab qo’yish mumkin emas. Bola o’zining o’sishda shu davrlarni ertaroq yoki kechroq kechiradi, ammo bu davrlar bir-biriga tabiiy bog’lab boradi va oldingisi keyingisiga zamin hozirlaydi. Har bir davrda bolaning ayrim ruhiy tomonlarigina emas, balki uning umumiy siyosati, afti angori ham boshqacha ko’rinishda boshlaydi va ularning yosh belgilariga qarab ta’lim tarbiya muassasalariga qabul qilinadi.

Bolaning yosh belgisi uning taraqqiyoti darajasini ko’rsata olmaydi. Chunki ikkita bir yoshdagi bola belgisi jihatidan bir xil bo’lsa ham, taraqqiyot darajasi har xil bo’lishi mumkin. Shunga binoan bola shaxsining individual xususiyati va yoshlik xususiyati deb ularni bir-biridan farq qiladi. Har bir ota-ona, tarbiyachi va o’qituvchilar bola shaxsining xususiyatlarini bilishi va uning ko’ngliga yo’l topa olishi lozim. Uning amaliy vazifalariga turli yoshdagi bolalarning psixik taraqqiyoti xususiyatlariga doir bilimlarni tarbiyachilar, o’quvchilar, otalarni ya’ni jamoatchilar o’rtasida keng yoyishdan iborat. Bolalar psixologiyasining amaliy vazifasi keng jamoatchilik taraqqiyotiga, yoshlik xususiyatlari orasidagi farqlar ya ularga individual munosabatda bo’lish yo’llariga doir, ruhiy taraqqiyot qonunlariga doir psixologik bilimlardan bahramand bo’lmoqlarini ta’minlashdan iborat. Jamoatchilikni psixologik bilimlardan xabardor qilish, ro’znoma va oynomalarga maqolalar yozish, radio va teleko’rsatuvlarda turli oshirishlar tashkil qilish, ota-onalar bilan suhbalashish, mahallalarda bola tarbiyasi haqida ma’ruza, suhbat va hahslar uyushtirish yo’li bilan amalga oshiriladi. Bu vazifalarni amalga oshirish komil insonni shakllantirishda muhim rol o’ynaydi, shuningdek o’rganilayotgan psixik protsessi bolalarda bir necha marta takrorlab o’rganish mumkin, yana

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

qulay tomoni shundaki, bu metod kuzatish metodi singani ko’p vaqt talab qilmaydi. eksperiment metodi 3 ga bo’linadi: 1) laboratoriya eksperimenti, 2) tabiiy eksperiment. 3) pedagogik psixologik eksprement metodi Laboratoriya eksperimenti maxsus tashkil qilingan laboratoriyalarda turli asboblar yordami bilan o’tiladi. tabiiy eksperimentda biror psixik protsess o’rganilayotganda maxsus sharoit yuzaga keltiriladi. bolalar psixologiyasida eksperimenting har ikkala turidan keng foydalaniladi. biroq bu metodlardan bolalar psixologiyasida foydalanishning o’ziga xos tomoni shundaki, bog’cha yoshidagi bolalar laboratoriya sharoitida o’tkaziladigan eksperimentiar bilan tabiiy sharoitda o’tkaziladigan eksperimentiaming farqiga bormaydilar.

Pedagogik eksperiment orqali biron ta’lim-tarbiya metodining effektivligi aniqlanadi. Masalan: Biron tadqiqotchi bolalarni son sanoqqa o’rgatishning qandaydir yangicha metodini ishlab chiqqan bo’lsa, uni pedagogik eksperiment metodi orqali sinab ko’radi. Buning uchun oldindan bog’cha ma’muriyati bilan kelishib 1 ta eksperimental va I ta nazorat guruhini belgilab oladi. Shundan so’ng tadqiqotchi eksperimental guruhda yangicha metod bilan elementar mavhum tasavvurlarni o’stirish mashg’ulotini o’tkazadi. Nazorat guruhida esa bu mashg’ulotlar odatdagi eskicha metod bilan davom ettirilaveradi. 1-2 oydan so’ng har ikkala guruhdagi bolalarning o’zlashtirishlari taqqoslab ko’riladi. Agarda eksperimental guruh bolalar yangicha metod bilan o’zlashtirishlari nazorat garuhdagi bolalaning o’zlashtirishlaridan anchagina samarali bo’lib chiqsa, bu metod boshqa hamma bog’chalarga ham tarqatiladi. Bordi-yu, agar natija nazorat guruhdagi bolalarning o’zlashtirishlaridan yaqshimas, ya’ni past bo’lib chiqsa, yangicha metod bilan mashg’ulot o’tish darhol to’xtatiladi.

Xulosa qilib aytganda, bolalar psixologiyasida tadqiqot metodlari bilan tanishish tarbiyachilar va pedagoglar uchun amaliy ahamiyatga egadir. Bu metodlardan ta’lim-tarbiya ishlarida bolalarning psixik protsesslarini taraqqiyotini bili b olish uchun, shuningdek bolalar bilan individual munosabatda bo’lishda, ularning individual - psixologik xususiyalarini bilib olishda keng foydalaniladi. Agar pedagogika odamni xar jixatdan tarbiyalamoqchi bo’lsa, u oldin o’sha odamni harjihatdan bilib olishi kerak» deb yozgan edi, K.D.Ushinskiy. Shuning uchun ta’lim-tarbiyaviy ishlarni to’g’ri tahsil qilish uchun bu metodlar bilan tanish bo’lish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. - T.: OPI,2003. 2. Sultonova G.A. Pedagogik mahorat.-T: Nizam ly nomidagi TDPU, 2005.
2. Markova A.K. Psicologiya professionalizma.-M.: Znanlye, 1996.
3. Muslimov N.A. Bo’lajak kasb ta’limi pedagoglarini kasbiy shakllantirish / Monografiya-Te Fan, 2004 IV.UZ
4. Tolibdjanovna, A. Z. (2024). Psychological factors in the manifestation of aggressive behavior in adolescence. *Ijtimoiy fanlarda innovasiya onlayn ilmiy jurnali*, 4(2), 122-125.
5. Tolibdjanovna, A. Z. (2024). Social and psychological factors in the formation of psychological culture of students. *Ta’lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali*, 4(2), 428-431.
6. Tolibdjanovna, A. Z. (2023). Psychological Factors of Manifestation of Aggressive Behavior in Teenagers during Globalization.
7. Xosilbekovna, S. F. (2024). Social and psychological determinants of increasing women's labor efficiency are related to the topic. *Ta’lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali*, 4(2), 440-443.
8. Xosilbekovna, S. F. (2024). Psixologik holatlarga tushishni oldingi olish. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 39(4), 56-58.